

Sint-Sixtusabdij Westvleteren vernieuwd tegen 2011

Hedendaagse vormgeving met eerbied voor cisterciënzertraditie

Toen architect bOb Van Reeth en de monnikengemeenschap van de Sint-Sixtusabdij van Westvleteren de handen in mekaar sloegen, keken velen geïnteresseerd naar de vrucht van die samenwerking uit. In een ontkerkelijkte tijd heeft deze klooster-gemeenschap de moed om te investeren in een grootschalig nieuw bouwproject. Een vernieuwde abdij verrijst binnenkort in dit stille deel van de Westhoek. De Sint-Sixtusabdij van de 21ste eeuw wordt een respectvolle vertaling van de architecturale traditie van de cisterciënzers.

1 | Detail van de gevel van het toegangsgebouw

2 | De binnentuin met achteraan zicht op de huidige abdijkerk. Je ziet ook het dakruitertje van de oude kerk

3 | Klokkentoren van de kloosterkerk uit 1840-1843, het oudste gebouw van de abdij

[foto's: Pascale Vanschoonbeek, © Erfgoed Vlaanderen vzw]

De Sint-Sixtusabdij van Westvleteren bestaat ongeveer even lang als het koninkrijk België, want ze dateert van 1831. Wel leren bronnen ons dat duizend jaar voordien al monniken in deze regio woonden. De monastieke traditie in Westvleteren is dus in tegenstelling tot de gebouwen wel heel oud. Uit de beginperiode van dit cisterciënzerklooster is alleen nog de oude kloosterkerk (1840-1843) bewaard. Deze kerk, die al heel vlug openstond voor mensen van buiten

de abdij, wordt overigens geïntegreerd in het nieuwe kloosterproject. De priorij van Sint-Sixtus werd na vier decennia, op 4 april 1871, tot abdij verheven. In de loop van deze periode werden nieuwe gebouwen opgetrokken. Het grootste deel van de huidige Sint-Sixtusabdij (noordoost- en noordwestvleugel) dateert echter uit de eerste helft van de 20ste eeuw. Nog recenter is het gastenhuis (1961-1963), dat de monniken in afwachting van hun nieuwe abdij sinds eind augustus 2007 zelf bewonen. De huidige abdijkerk werd in de jaren 1966-1968 gebouwd.

De broeders van de Sint-Sixtusabdij van Westvleteren laten straks verbouwingswerken uitvoeren aan hun kloostergebouwen. Het architectenbureau 'awg architecten Antwerpen'

van bOb van Reeth en het architectenkantoor 'Lambert-Vancoppenolle Roeselare' maakten het ontwerp in samenspraak met de broeders. Het resultaat van een boeiend denkproces is een grondige renovatie met deels nieuwbouw en deels verbouwing van de oude abdijkerk. Eind 2008 vangen de werken aan; ze zullen vermoedelijk anderhalf jaar duren. De verhuis naar de nieuwe gebouwen is voorzien rond de jaarwissel 2010-2011. Een hecht geloof in de toekomst schraagt dit ogenschijnlijk verrassende waagstuk. De monniken bouwen met vertrouwen en investeren meteen in de komende eeuwen.

"Enerzijds is het nodig om onze kloostergebouwen 'bij de tijd' te brengen, ze aan te passen aan de huidige en toekomstige noden van onze gemeenschap", merkt broeder Manu

1

Van Hecke, abt van de Sint-Sixtusabdij van Westvleteren, op. "Zo komen er onder andere individuele kamers in plaats van de gemeenschappelijke slaapzaal. Ook zorgen we voor goed uitgeruste ziekenkamers. Anderzijds worden we geconfronteerd met grote scheuren en verzakkingen in een deel van de gebouwen."

2

"In de eerste verkennende gesprekken met de architecten ervoeren we een sterke affiniteit met waarden die wij als monniken belangrijk achten: soberheid en eenvoud, echtheid en schoonheid, duurzaamheid, oog voor innerlijkheid, evenwicht tussen gemeenschapszin en persoonlijke verantwoordelijkheid, eerbied voor de cisterciënzertraditie en een hedendaagse vormgeving."

"Onze huidige kerk blijft behouden en wordt een vleugel van het nieuwe kloostervierkant. De oude kerk, die van 1840-1843 dateert, wordt herbestemd tot refter en bibliotheek", belicht de abt de plannen. "Wij beogen een sobere en duurzame nieuwbouw met op de benedenverdieping het kloosterpand, de kapittelzaal, het scriptorium, het noviciaat, een gemeenschapsruimte, enkele burelen en de ziekenboeg. Op de verdieping komen de kamers voor de broeders. Omwille van de stabiliteit wordt het geheel onderkelderd. Dat biedt ruimte voor verschillende werkplaatsen. Tevens kiezen we voor een laagenergie-gebouw uit milieuoverwegingen en om stookkosten te beperken."

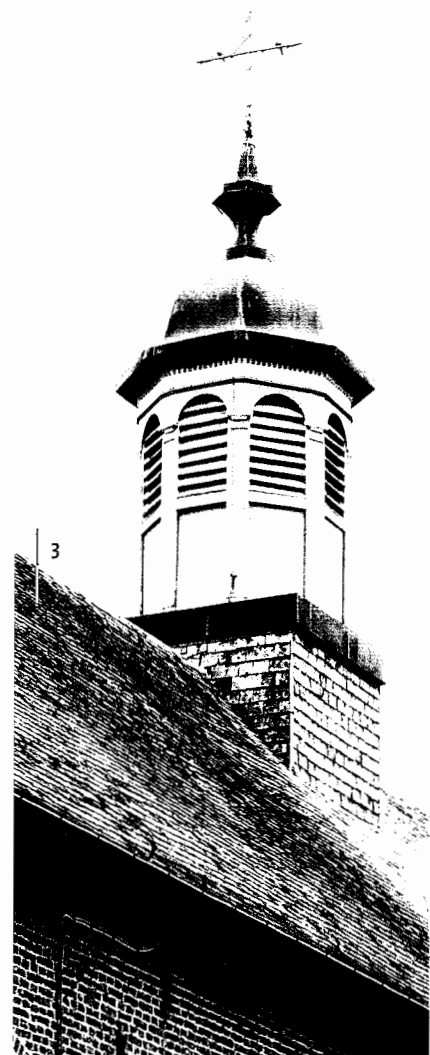
Om de nodige fondsen bijeen te brengen, rekent de abdijsamenleving op giften en renteloze leningen. "Onze monastieke gemeenschap heeft een eigen plaats in Kerk en samenleving. Heel wat mensen komen bij ons voor steun, rust, bezinning en gebed. Op onze beurt weten wij ons gedragen door die grotere gemeenschap. De solidariteit en de hulp die we mogen ondervinden, zijn voor ons onontbeerlijk en scheppen ook een reële verbondenheid", beseft de abt.

Meer trappistenbier (n.v.d.r. Het abdijsamenleving van Westvleteren geniet internationale faam) brouwen is uitgesloten, aangezien de brouwerij nu al de maximale capaciteit bereikt. "De brouwerij uitbreiden zou een heel andere aanpak en dynamiek vergen met meer geschoold personeel, nieuwe investeringen en een grotere werkdruk voor de broeders. De verhouding gemeenschap/brouwerij zou grondig veranderen en dat is nu niet onze keuze", verduidelijkt de abt. "Gezien de huidige situatie van de kerk en van het religieuze leven lijkt het gewaagd om nu een klooster als

klooster te verbouwen, want bouwen is investeren in de toekomst. Wij beseffen dat het een waagstuk is, omdat het een zaak is van geloof en vertrouwen."

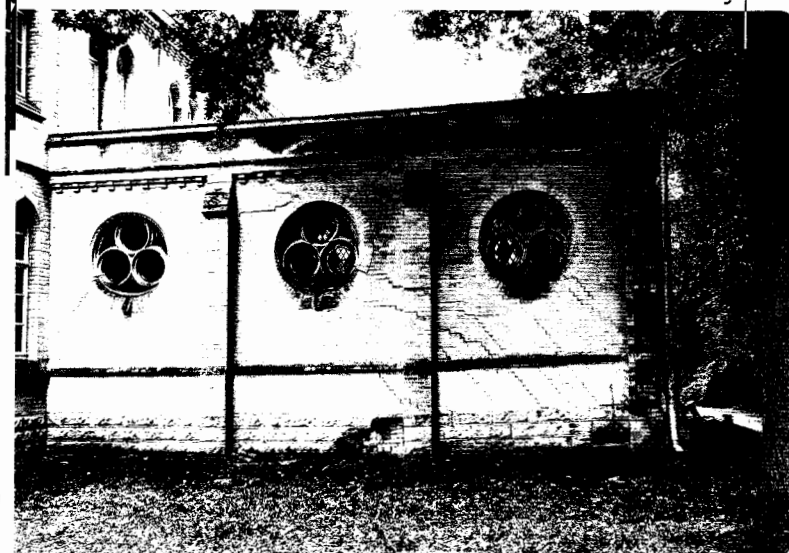
Architect bOb Van Reeth (awg architecten cvba) noemt het een droom van een opdracht. "De belangrijkste persoon in een project is de bouwheer. Die moet inspireren. Deze bouwheer, de cisterciënzers, hebben een heel goede traditie van ruim negen eeuwen. Hier moet je het wiel of het warm water niet meer uitvinden."

Volgens Van Reeth begint de ziel van een gebouw met de kwaliteit van het bouwheerschap, bij de culturele intenties en ambities van de bezieler van het project. "Wat ons bezighoudt, is de tegenstelling tussen het vluchtige en het blijvende, tussen het voorlopige en het bestendige. De culturele, duurzame lagen zijn naar mijn mening de footprint en het casco." Het casco is de structuur en de huid van het gebouw. Footprint en casco

4

5

4 | De kloostergang met de kruisweg van kunstschilder Armand Demeulemeester

5 | Het kloosterslot is sterk verzakt

6 | De fontein in de binnentuin van het kloosterslot. Deze fontein geeft de plaats aan waar de bron van de kluisenaar/stichter van de abdij zich bevond

7 | De wereldvermaarde trappist van Westvleteren
[foto's: Pascale Vanschoonbeek,
© Erfgoed Vlaanderen vzw]

leggen de kiem voor wat zal volgen. Footprint is van zeer, zeer lange duur. Casco is van zeer lange duur. "Ik betrek de bekleding van het gebouw bij het casco omdat zij als huid deel is van de constructie en dus los van de willekeur van de vormgeving."

Bij dit bouwproject koestert hij vijf themata: duurzaamheid, eenvoud ("dat is samengeperste complexiteit"), verinnerlijking ("zich bewust omsloten weten; zich thuis voelen"),

dierbaarheid en tijdloosheid. bOb Van Reeth zegt dat de nieuwbouw in de abdij van Westvleteren geen monument wordt, maar wel een moment van deze tijd dat dierbaar kan worden. "We vonden mekaar op de punten waarnaar je als architect wil groeien. Als je een leeftijd bereikt zoals ik, hoop je stilaan meer te hebben leren gommen dan tekenen. Wanneer het gaat om eenvoud en verinnerlijking, over dierbaar en tijdloos, zijn dat waarden waar we samen naar op zoek waren en zijn."

Dirk Jaspaert, ingenieur-architect van de bvba BAS Leuven, raakt de structurele aspecten aan. Hij wijst op de ondergrond in deze streek, een zeer dikke kleilaag die ongeveer 100 meter diep reikt. "De bovenste laag van 2,5 meter bestaat uit heel slappe klei. De bestaande kloostergebouwen, meer bepaald de noord-oostvleugel met de kapittelzaal, zitten gefundeerd in de zeer slappe bovenste laag van de klei. Dit is een verklaring voor de problemen die al

een tijdje zichtbaar waren. Dat wordt nog versterkt door de aanwezigheid van bomen die bij een droog seizoen die ondergrond volledig leegzuigen. Dat heeft grote zettingen tot gevolg. Het bestaande gebouw, slechts een goede meter gefundeerd, met trouwens kleine afmetingen van de funderingen, zou heel diep moeten verbeterd worden. Er zouden heel grote werken nodig zijn om dat in een betrouwbare toestand te brengen. In de noordwestvleugel is het probleem van de bestaande gebouwen enigszins anders. Het betonskelet en het eromheen nauw ingevulde natuursteenmetselwerk hebben een andere thermische uitzettingscoëfficiënt en verkeren door de opbouw steeds in een andere temperatuurfase. Uiteindelijk werd er gekozen voor het oprichten van een nieuw kloostervierkant met een diep reikende kelder die zich onttrekt aan deze invloeden."

Architect Guido Vancoppenolle, voor het architectenkantoor Lambert-Vancoppenolle co-architect in dit project, wijst op de duurzaamheidslijnen. "Vanuit een principiële bescheidenheid en eerbied voor de schepping (bij de broeders) stond de vraag naar een duurzaam ontwerp met een minimale impact op de omgeving vanaf de eerste besprekingen bij de monniken bovenaan op de agenda. Wij kiezen voor de beperking van de energiebehoefte en voor hernieuwbare energiebronnen."

'Duurzaam bouwen' betekent uiteraard in de eerste plaats bouwen voor een lange duur. "Dit impliceert een doordacht concept, een structuur die een flexibele invulling toelaat en het gebruik van materialen die de tand des tijds doorstaan. Baksteenmetselwerk, dakbedekking met natuurleien en hardhouten schrijnwerk verzoenen deze eisen van duurzaamheid met de nagestreefde soberheid van het ontwerp." Ook heeft Guido Vancoppenolle oog voor energetische duurzaamheid. Natuurlijk wordt de energiebehoefte van het gebouw beperkt. "Een doorgedreven isolatie van het gebouw (isolatiepeil K25), gecombineerd met een goede luchtdichtheid van het gebouw en een in de hand gehouden ventilatie, staat borg voor minimale energieverliezen." Eveneens kiest hij voor hernieuwbare energiebronnen. "De warmte in de bodem onder de abdij wordt benut. Een warmtepomp met verticale grondwisselaar tot op een diepte van 100 meter zal de hoofdmoot van de energie voor de verwarming leveren."

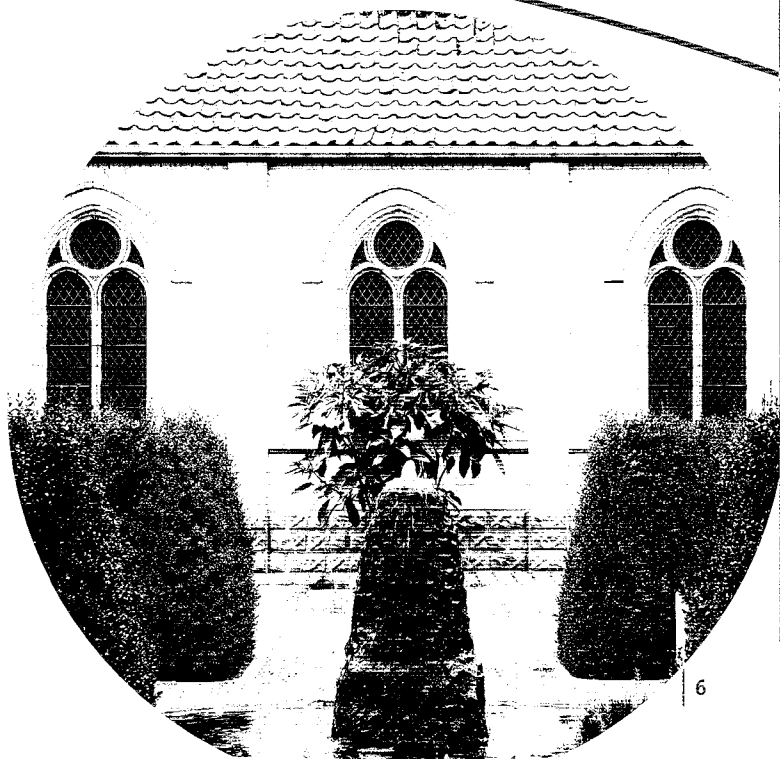
Ook met water wordt zorgvuldig omgesprongen. "Het regenwater wordt opgevangen en overal waar mogelijk hergebruikt. Er wordt geen grondwater opgepompt uit respect voor de grondwaterstand. Al het afvalwater wordt bovendien gezuiverd, vooraleer het geloosd wordt."

De Sint-Sixtusabdij is op de kerk na niet toegankelijk. De monniken bieden de geïnteresseerden wel een inkijk in hun kloosterleven in het 'Clastrum', een informatieruimte in het ontmoetingscentrum 'In de Vrede', recht tegenover de abdij. Het gastenhuis dat tijdelijk gesloten is, zal na de voltooiing van de werken opnieuw openstaan voor gasten die willen aansluiten bij het gebed en de stilte van de broeders. En dan is er natuurlijk nog de brouwerij met de drie befaamde trappistenbieren, de 6, de 8 en de 12. Maximaal brouwen de monniken 4750 hectoliter per jaar van deze schaarse en gewaardeerde bieren.

PETER ROSSEL

Info

— www.sintsixtus.be

Onontbeerlijke solidariteit

Ja, die grondige verbouwing is een noodzaak. In een deel van de gebouwen werden de broeders al met grote scheuringen en verzakkingen geconfronteerd. Over enkele jaren zijn die gedeelten onbewoonbaar. De brandweer verklaarde ze vorig jaar al onveilig. Ook een buitenmuur stortte al in.

De flinke renovatie van de Sint-Sixtusabdij Westvleteren betekent voor de gemeenschap een hele uitdaging. Natuurlijk vergt dit project ook een serieuze investering. De financiële middelen van de gemeenschap alleen volstaan niet.

Om de nodige fondsen bijeen te brengen, rekenen de broeders ook op giften. "De solidariteit en de hulp die we mogen ondervinden, zijn voor ons onontbeerlijk en scheppen ook een reële verbondenheid", zeggen de broeders. Velen vinden in deze abdij steun, stilte, bezinning en gebed. Op hun beurt weten de broeders zich gedragen door die grotere gemeenschap. Bouwen is investeren in de toekomst. In geloof en vertrouwen bouwen ze graag samen met velen aan die toekomst.

Geïnteresseerden kunnen de gemeenschap van de Sint-Sixtusabdij op twee manieren financieel steunen. Wie een fiscaal attest wil, kan giften vanaf 30 euro per kalenderjaar storten op het projectrekeningnummer 745-0182034-34 bij VCM - Contactforum voor Erfgoedverenigingen vzw. Vermeld als mededeling 'kloosterbouw'. Wie geen fiscaal attest wenst, kan giften overschrijven op het rekeningnummer 467-3352701-80 van de Abdij Sint-Sixtus vzw, Donkerstraat 12, 8640 Westvleteren, met vermelding 'kloosterbouw'.

